

BİZANS İMPARATORU III. LEO’NUN KÖKENİ MESELESİ*

Murat Keçiş**
Duygu Akkuş***

Öz

Bizans imparatorlarının karakterlerinin şekillenmesinde, Akdeniz coğrafyasının farklı bölgelerinde yetişmeleri etkili olmuştur. Ayrıca imparatorların etnik ve coğrafi kökenleri, ülkeyi yönetirken uyguladıkları politikaları etkilemiştir. Bazı imparatorların kökenleri çok iyi bilinirken bazılarının ise kaynaklarda yer alan bilgilerin karmaşıklığı sebebiyle tam olarak bilinmemektedir. Bu bağlamda III. Leo’nun (h. 717-741) *İsaurial* veya *Suriyeli* olduğuna dair köken problemi uzun bir süredir tartışılmaktadır. Bir yandan III. Leo’nun kökeni gizemini korurken, diğer yandan III. Leo’nun kökeninin *ikonakırma* harekete ettiği etki hiç sorgulanmamıştır. Bu makalede; *ikonakırıcılık* gibi Bizans İmparatorluğu’nu derinden etkileyen hareketin ortaya çıkışını anlamak için III. Leo’nun menşesine dair iddialar tekrar tartışılıp Yunanca ve Arapça kaynaklar üzerinden “*İsaurial*” mı? “*Suriyeli*” mi? sorularına cevaplar aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: III. Leo, Köken, İsauria, Suriye, Bizans.

* Bu makale Duygu Akkuş tarafından Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında Prof. Dr. Murat Keçiş danışmanlığında hazırlanan “III. Leo Döneminde Bizans (717-741)” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Muğla/Türkiye, muratkecis@mu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9776-3976.

*** Doktora Öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, akkusduygu1@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4248-4010.

The Question of the Origin of the Byzantine Emperor Leo III

Abstract

The character of Byzantine emperors was shaped by their upbringing in different regions of the Mediterranean geography. In addition, the ethnic and geographical origins of the emperors influenced the policies they implemented while ruling their realm. While we know a great deal about the origins of some emperors, this is only sometimes the case for all of them, as the sources obfuscate our understanding. Accordingly, the origins of Leo III's (c. 717-741) as an "Isaurian" or "Syrian" have been debated for a long time. In this article, my aim is as follows: First, I would like to revisit Greek and Arabic sources identifying Leo III as Isaurian or Syrian. Secondly, I would like to dig deeper into the impact of Leo III's origins on the rise of the Iconoclastic movement that profoundly changed the character and the nature of the Byzantine Empire.

Keywords: Leo III, Geographical Origin, Isauria, Syria, Byzantium.

İmparator II. Iustinianos'un (h. 685-695 ve 705-711) İslam fetihleri esnasında doğuda bulunan insan kaynağını batıya kaydırması sonucunda Leo (Doğumu: yaklaşık olarak 680¹; Ölümü: 741), ailesiyle birlikte Balkanlara yerleştirilmiş ve bu dönemde orduya katılmıştır.² Başarılarıyla orduda hızla yükselen Leo, *strategos/komutan* sıfatıyla Anatolikon *themasının*³ başına getirilmiştir. Leo, artık Bizans sınırını Arap ordularına karşı korumaktan sorumluydu. İmparator III. Theodosios (h. 715-717)'a karşı ayaklanan Leo, Konstantinopolis Patriği'nin de desteğiyle 717'de III. Leo ismiyle taç giymiştir. III. Leo, son yirmi iki yılda yedi

¹ Leo'nun doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak farklı olayların kronolojilerinden yola çıkılarak hangi tarihte doğduğuna dair iddialar yürütülmüştür. Karl Schenk, Leo'nun kızı Anna'yı 716'da Artabastos ile evlendirdiğini, Leo'nun kendisinin en geç 700 yılında evlendiğini ve bu olayların mümkün olması için Leo'nun 675 yılı civarında doğduğunu iddia etmektedir. Stephen Gero ise Leo'nun 705'ten kısa bir süre sonra Kafkasya'da bağımsız bir görevde uzun zaman geçirdiyse, muhtemelen o zamana kadar yaklaşık yirmi yaşında veya daha büyük olduğunu söyler. Bunun da doğumunun 685'ten önce bir tarihte olabileceğini ancak 675 kadar erken bir tarih olamayacağını ifade eder. Sonuç olarak Leo'nun tahmini olarak 680 yılı civarında doğduğunu varsayımında bulunabiliriz. Ayrıntılı bilgi için bkz. Karl Schenk, *Kaiser Leon III*, Halle 1880, s. 11; Stephen Gero, *Byzantine Iconoclasm During the Reign of Leo III*, Louvain 1973, s. 21.

² Jonathan Harris, *The Lost World of Byzantium*, London 2015, s. 86-87.

³ Bu thema hakkında detaylı bilgi almak için bkz. Cüneyt Güneş, *Bizans Anadolu'su'nda Askerî ve İdarî Bir Sistem: Thema Sistemi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2021, s. 138-217.

imparator değiştirmiş aynı zamanda Emevi ve Bulgar saldırıları arasında sıkışmış bir imparatorluğu devralmıştır. Tahta çıkışından birkaç ay sonra Mesleme b. Abdülmelik komutasındaki Emevi ordusu başkenti kuşatmıştır. Ancak kenti kuşatan donanmayı *Grek Ateşi* adı verilen yeni bir silahla yakıtırıp kuşatmayı kaldırdı.⁴ Müslümanlar karşısında o güne kadar alınan birçok yenilgiden sonra imparator, halkın gözünde bir kahramana dönüşmüştür. Kendisinden önceki güçlü imparatorların yaptığı gibi çok zor günlerden geçen imparatorluğu ayağa kaldırmak için bir dizi girişimde bulunmuştur. Krizin ardından başa geçip önemli başarılarla imza atan III. Leo'yu anlamamanın yolu onun kökenlerinde gizlidir. Doğu konusundaki bilgi ve görgüsü başarılarının ardında yatan sebeplerden biridir.

Bizans İmparatoru III. Leo (h. 717-741) İsaerialı⁵ olarak tanımlanmasına rağmen aslında nereli olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Dönemin Grekçe, Arapça ve Süryanice kaynaklarında Leo'nun kökeni hakkında tutarsızlıklar olduğu görülmektedir. Aşağıda detaylıca ele alacağımız bu kaynakların bir kısmında, Leo'nun İsaerialı, diğer kısmında ise Germanikeialı (Maraş)⁶ olduğuna dair ifadeler

⁴ Warren Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, California 1997, s. 349.

⁵ İsaerialılara dair ilk bilgi Diodoros'un *Bibliotheka Historika* adlı eserinde kaydedilmiştir. Ancak burada yer alan bilgiler bölge adından çok "İsauria" şeklinde kent adı olarak geçmektedir. İsaerialılara ait ülke anlamında "İsauria" bölge adı, ilk olarak Milattan Önce I. yüzyılın sonlarında Strabon'un *Geographika* adlı eserinde kullanılmıştır. Strabon, eserinde ilk olarak bölgeden "İsaurike" olarak bahsetmiş ve burada "Eski Isaura" ile "Yeni Isaura" adında iki ayrı yerleşim yeri olduğunu, bu kentlerin de Lykaonia'ya dâhil olduklarını kaydetmiştir. Strabon eserinin bir diğer bölümünde ise Kilikia Trakheia (Dağlık Kilikya)'nın bir alt bölgesi olarak "İsauria Bölgesi" ifadesini kullanmıştır. Strabon'un eserinde iki ayrı bölümde geçen İsaurike ve İsauriye bölgelerinin aynı bölge oldukları, söz konusu bölgenin coğrafi olarak Dağlık Kilikya'nın bir alt bölgesi olduğu ancak siyasi olarak Lykaonia Bölgesi (İç Anadolu)'ne dâhil olduğu anlaşılmaktadır. Bölge idarî olarak Konya, Karaman, Antalya ve Mersin il sınırları içerisinde yer almaktadır. Kuzeyinde Konya Ovası, doğusunda Silifke (Seleukeia), batısında Beyşehir, güneyinde ise Dağlık Kilikya'nın önemli yerleşimlerinden olan Alanya (Korakesium), Anamur (Anemurium), Gazipaşa (Selinus) bulunmaktadır. Bölge ayrıca Göksu Nehri'nin iki büyük kolu olan Ermenek Çayı ile Hadim Göksuyu'nu da kapsamaktadır. Ana hatları ile Antalya ve Mersin Körfezi arasında kalan bu dağlık bölgenin tamamı günümüzde Taşeli Platosu olarak adlandırılmaktadır. Günümüzdeki Taşeli Yarımadası'nın İç Anadolu'ya yani antik dönemdeki Lykaonia Ovası'na bakan kuzey yamaçlarına İsauria denilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika XII, XIII, XIV)*, (Çev. Adnan Pekman), İstanbul 2000, s. 65-66; Mehmet Kurt, "Milattan Sonra 4. Yüzyılda İsauria Eyaleti'nin Siyasal ve İdari Yapısı", *Belleten*, C. LXXXII, S. 295, Ankara 2018, s. 804.

⁶ Germanikeia, eski devirlerden beri Suriye, Mezopotamya ve İç Anadolu'yu birbirine bağlayan önemli ticaret yollarının kavşak noktasında bulunmaktadır. Akdeniz bölgesinde yer almasına rağmen Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi coğrafyasına dâhil olmuştur. Akdeniz Bölgesi'nin kuzeydoğu uç noktasında yer alan Germanikeia'nın

yer almaktadır. Leo'nun menşesine dair var olan karışıklık, tam olarak burada ortaya çıkmaktadır: Nitekim bahsedilen İsauria bölgesinde Germanikopolis=Γερμανικόπολις (Ermenek)⁷ adında bir şehir olmakla birlikte Kuzey Suriye bölgesinde de Germanikeia=Γερμανικεία adında bir kent yer almaktadır. Bu noktada, Leo'nun menşesine dair görüş ayrılıklarının önemli nedenlerinden biri tarihçilerin, Theophanes'in *Khronographia* adlı eserinde Leo'nun nereli olduğu hakkında bilgi verdiği yerde “τῆ δὲ ἀληθεία ἐκ τῆς Ἰσαυρίας” “gerçekle İsaurlialı” olduğu kelimesinin sonradan eklendiği kanaatinde olmalarıdır. Bu minvalde tarihçiler arasında Leo'un aslen nereli olduğu hakkında farklı görüşler olmakla beraber, tarihî ve coğrafi kaynaklardaki muğlaklık nedeniyle kesin bir şekilde Leo'nun “Suriyeli mi?” ya da “İsaurlialı mı?” olduğu tespit edilememiştir. Kesin olarak Leo ve ailesinin tarih sahnesine çıkışları hakkında var olan bilgi ise, II. Iustinianos'un ilk hükümdarlık döneminde (685-695) tehcir siyaseti ile Trakya'ya yerleştirilmiş olduklarıdır: “II. Iustinianos, on yıllık sürgün hayatının ardından tabii tekrar ele geçirmek için Konstantinopolis'e ilerlerken 705 yılında Trakya'ya vardı. Burada Leo, II. Iustinianos'un hizmetine girdi (705)”⁸.

Yukarıda bahsettiğimiz sorunu çözmek için öncelikle VII. ve VIII. yüzyıl Bizans tarihi için en önemli kronik yazarlarından biri olan Theophanes'in (ö. 818) eserindeki kaydı değerlendirmek gerekir. Theophanes'in *Khronographia*'sında geçen ve tartışmaya neden olan pasaja baktığımızda: “Τούτω τῷ ἔτει Λέων ἐβασίλευσεν ἐκ τῆς Γερμανικίων καταγόμενος τῆ δὲ ἀληθεία ἐκ τῆς Ἰσαυρίας. ὑπὸ δὲ Ἰουστινιανοῦ βασιλεως σὺν τοῖς γονεῦσι μετοχίζεται ἐν Μεσημβρία τῆς Θράκης ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ

kuruluş yeri, yaşanan depremler nedeniyle aynı kalmamıştır. Kent, farklı coğrafyaların birleşim noktası olması nedeniyle ticaretin ve kültürel etkileşim fazla olduğu bir alan olmuştur. Kentin bilinen ilk adına ise Asurlular dönemine ait bir belgede rastlanılmıştır. Bu belgede kentin adı “Maras” olarak geçmektedir⁶. Kentin Roma Dönemi'nde resmi adı Gaius Julius Casear Augustus Germanicus olan İmparator Caligula'nın (MS 37-41) onuruna “Germanikeia” olarak değiştirilmiştir. Germanikeia ve Maras'ın aynı yer olduğu, başta Süryanice olmak üzere çok sayıdaki kaynaktan kesin olarak anlaşılmaktadır. Bizans hâkimiyeti döneminde kent Marasion ve Marasin olarak anılmıştır. Böylece bu isimlerin zamanla halk tarafından daha fazla kullanılarak resmi isim olan Germanikeia'ya üstün geldiği anlaşılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. William M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihî Coğrafyası*, (Çev. Mihri Pektaş), İstanbul 1960, s. 309-310; Fevziye Eker, “Kahramanmaraş'ın Tarihi Coğrafyasına Bir Bakış”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.10, S. 2, s. 26-28.

⁷ Orta Bizans dönemindeki Germanikopolis, çevresi ve yönetimi hakkında detaylı bilgi almak için bkz. “Orta Bizans Dönemi'nde Germanikopolis (Ermenek) ve Çevresi”, *Ermenek Tarihi ve Kültürü Üzerine İncelemeler 1*, Ed. Erol Yüksel, Palet Yayınları, Konya 2022, s. 133-142.

⁸ Theophanes, *The Chronicle of Theophanes Confessor*, (Trans. Cyril Mango-Roger Scott), Oxford 1997, s. 542.

βασιλεία.”⁹ “Bu yıl, kökeni Germanikeia -gerçekte ise İsauria- olan Leo imparator oldu. Onun ilk hükümdarlığı sırasında, İmparator Iustinianos tarafından ailesiyle birlikte Trakya Mesembria'sına¹⁰ yerleştirildi.” şeklinde bir ifadeye yer verdiği görülmektedir. Theophanes, Leo dönemini anlatmaya başladığı bu giriş kısmında, anlaşılacağı üzere imparatorun kimliğini ortaya koymak istemiştir.¹¹

Leo dönemi için diğer bir önemli kaynak ise Konstantinopolis patriği Nikephoros'un (ö. 828) *Breviarium* (*Short Chronicle*=*Muhtasar Tarih*) adlı VII-VIII. yüzyıllara ait kayıtların yer aldığı eseridir. Eserinde Nikephoros, Leo hakkında bilgi verirken kökeninden bahsetmemiş, doğrudan Leo'nun tahta çıkışını özetlemiştir:

“... εἶτα εἰς ψῆδου ἐλιλυθότων τοῦ βασιλεύσοντος ἡρέθη Λέων ὁ πατριῶκος, τηρικαῦτα στρατηγὸς ὢν τοῦ τῶν Ἀνατολικῶν λεγομένου στρατοῦ. καὶ ὡς ἦν ἔθος βασιλεύσει, διὰ προπομπίου δοχῆς διὰ τῆς Χρυσῆς καλουμένης πύλης εἰς τὸ Βυζάντιον εἰσελεύθει, καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τὸν τῆς βασιλείας ἀνεδήσατο στέφανον.”¹² “Orada kimin imparator olacağı hakkında bir oylama yaptılar ve o sırada Anatolikon denilen ordunun strategosu ve patrikiosu Leo'yu seçtiler. İmparatorluk geleneğine göre, Altın Kapı'dan tören eşliğinde Byzantion'a giriş yaptı ve Büyük Kilisede kendisine imparatorluk tacı verildi.”¹³

Bu dönem için önem taşıyan diğer kaynaklara baktığımızda Stephanos Iunioris'in (ö. 767) *Vita*'sında¹⁴ açık bir şekilde onu bir “Syrogenes=Συρογενής” (Suriyeli) olarak adlandırdığını, Kaiuma Paul'un *Passio*'sunda da (ö. 775) Leo'nun Suriye doğumlu kaydedildiğini görmekteyiz. Pseudo-Codinus'un *Patria*'sı (X. yüzyılın sonları) da birkaç defa Leo'yu “Συρογενής” (Suriyeli) olarak adlandırmış, ancak bir pasajda onu ὁ Ἰσσυρος (İsaerialı) olarak kaydetmiştir.¹⁵

III. Leo'nun menşesine dair modern zamanlarda ilk tartışma, Karl Schenk'in 1896 yılında yayınladığı “Kaiser Leos III Walten im Inneren = İmparator III. Leo'nun Taşra Yönetimi” adlı makalesinde; Bizans'tan bu yana İmparator III. Leo

⁹ Theophanes, *Chronographia*, Ed. Carolus de Boor, Vol. I, Leipzig 1883, s. 391.

¹⁰ Bulgaristan'da bir şehir olan Mesembria, günümüzde Nesebar adıyla anılmaktadır. Bulgaristan'ın Karadeniz kıyısında, Burgaz'ın 35 km kuzeydoğusunda, ana karaya dar bir geçitle bağlanan küçük kayalık bir yarımadanın üzerinde yer alır. Şehir, VII ve VIII. yüzyıllarda Bizans'ın önemli bir deniz ve askeri üssü olmanın yanı sıra bir sürgün yeri haline de gelmiştir. Bkz. Robert Browning, Anthony Cutler, “Mesembria”, *ODB*, I-II-III, s. 1347.

¹¹ Theophanes, *The Chronicle of Theophanes Confessor*, s. 542.

¹² Nikephoros Patriarch of Constantinople, *Short History*, (Trans. Cyril Mango), Washington 1990, s. 120.

¹³ Nikephoros, *Short History*, s. 122.

¹⁴ Stephani Iunioris, *Vita*, *Patrologia Graeca*, Ed. J. P. Migne, 1863, s. 1084.

¹⁵ *Scriptores Originum Constantinopolitanarum*, Ed. Theodor Priger, C. II, Leipzig 1907, s. 226; Gero, *a.g.e.*, s. 2.

için kullanılan “İsaurialı” sıfatının hatalı olduğunu iddia etmesiyle başlamıştır.¹⁶ Schenk, bu sıfatın ortaya çıkışının Theophanes’in *Khronographia*’sının ilk el yazmalarından kaynaklandığını düşünmektedir. Nitekim Schenk, bu iddiasını güçlendirmek için III. Leo’nun İsaurialı olmadığına ve aslen Suriye’deki Germanikeia’dan geldiğine dair argümanlarını sıralamıştır. Theophanes’in Leo’yu aslen bir İsaurialı, “Germanikeia”yı ise Leo’nun yaşadığı şehir olarak adlandırdığını ancak Papalık kütüphanesinden sorumlu Anastasius’un Theophanes’in eserini IX. yüzyıl Latince’ye tercümesi sırasında Leo’yu Suriye kökenli olarak bahsedildiğini iddia etmiştir.¹⁷ Ayrıca Schenk, iddialarını şu şekilde güçlendirmek istemiştir: III. Leo’nun Grekçe’yi ve Arapça’yı çok iyi bildiği açıktır; Suriye sınırında yetişen birinin Arapça’yı öğrenmesi daha kolay gözükürken, İsauria bölgesinde bunun pek ihtimal dâhilinde gözükmemektedir; Schenk bu argümanlardan yola çıkarak, III. Leo’ya atfedilen “İsaurialı” sıfatının hatalı bir yakıştırma olduğunu iddia etmiştir.¹⁸ Schenk’in bu iddiası, Bizans tarihçileri tarafından uzun müddet eleştirilmeksizin kabul görmüştür.

Leo’nun kökenine dair tartışmalar 1970li yıllara kadar bir süre durmuştur. 1971 yılında Constance Head, bu sorunu tekrar tartışarak Schenk’in iddialarına da yer vermiş ve Leo’nun İsaurialı olmadığına dair başka kanıtlar öne sürmüştür.¹⁹ İddiasını da II. Leontius’un (h. 695-8) adını resmî bir şekilde “Leo” olarak değiştirmiş olmasına dayandırmıştır.

Head, III. Leo için kullanılan “İsaurialı” sıfatının hatalı olduğunu ispatlamak için delillerini sıralamaktadır. Bu amaçla Theophanes’in neden Leo’nun kökeni ile ilgili bu hatalı fikre sahip olduğu sorusuyla işe başlamıştır. Bu soruyu ise Schenk’in görüşüyle²⁰ açıklamaya çalışmıştır. Schenk’e göre, hata Theophanes’in iki kenti birbirine karıştırmamasından kaynaklanmaktadır. O, Leo’nun gerçek doğum yeri olan Suriye’deki Germanikeia kenti yerine yanlışlıkla Küçük Asya’nın güneyindeki İsauria’da bir kent olan Germanikopolis’i koymuştur. Daha sonra, Germanikeia’nın İsauria’da olmadığını fark eden *Khronographia*’nın ilk kopyasını yazanlardan biri, cümleyi değiştirerek konuyu açıklamaya çalışmıştır. Ancak bu düzeltme sadece konunun daha fazla karışmasına neden olmuştur. Theophanes’in, bu iki kent

¹⁶ Karl Schenk, “Kaiser Leons III Walten im Inneren”, *Byzantinische Zeitschrift*, Vol. V, 1896, s. 257-301.

¹⁷ Roma Kilisesi kütüphanesinin baş arşivcisi Anastasius Bibliothecarius, Konstantinopolis’teki elçilik görevi esnasında (869-870) kroniğin Yunanca aslına ulaşmış ve eseri Latinceye tercüme etmiştir. Bu sayede Theophanes’in kroniği IX. yüzyıl sonlarına doğru Batı dünyası tarafından tanınmış ve günümüze kadar kısmî veya bütün olarak birçok dile çevrilmiştir. Bkz. *The Chronicle of Theophanes Confessor*, s. XI.

¹⁸ Schenk, *a.g.m.*, s. 296-297.

¹⁹ Constance Head, “Who Was The Real “Leo The İsaurian”?”, *Byzantion*, Vol. 41, 1971, s. 105.

²⁰ Schenk, *a.g.m.*, s. 296-297.

arasında coğrafi hata yaptığı iddiası, mümkün olmakla birlikte, “İsaurialı” yanlış adlandırmasını başka bir sebebe dayandırmak gerekmektedir. Head'e göre ise hakıyla “İsaurialı Leo” olarak adlandırılabilir ve III. Leo'dan önce hüküm süren bir Bizans İmparatoru vardı: Bu İmparator Leontios'tur (695-698).²¹ Böylece Head, gerçekte *İsaurialı Leo*'nun “*Leontios*” olduğunu iddia ederek yeni bir tartışma başlatmıştır.

Leontios'un “Leo” olarak isimlendirilmesi büyük ölçüde modern zamanlardaki nümizmatik kanıtlara dayanarak başlamıştır. Çünkü Bizans kronikleri ondan daima “Leontios” olarak bahsetmektedirler. Leontios'un parasını ilk kez tanımlayan Lodovico Laffranchi olmuştur.²² Lodovico Laffranchi'nin en önemli çalışmalarından biri, II. Leontios'un şimdiye kadar bilinmeyen madeni paralarının tanımlanmasıydı. Makalesinin yayınlanmasından önce II. Leontios'un parası III. Leo'nun basımıyla karıştırılmıştı, çünkü her iki seride de imparatorun adı Leo olarak görünmektedir. Ancak bu paralardan anlaşılmaktadır ki II. Leontios kilolu yuvarlak yüzü ve kısa sakallı portresi ile oldukça stilize edilmiş, çok zayıf olan III. Leo'dan tamamen farklıdır. Sonuç olarak iki farklı İmparatorun tasvir edildiği görülmektedir. Laffranchi, Leo isminin Leontios'un tam adının bir kısaltması olduğunu iddia etmiştir.²³

Laffranchi'nin çalışmasından sonra J. P. C. Kent²⁴ de “Leo”nun, Leontios tarafından tahta iken benimsenen resmi adı olduğunu göstermiştir. Kent, Laffranchi'nin iddiasının doğru olduğunu kabul etmekle beraber *Leontios* gibi bir ismin kısaltmasının gereksiz ve uzak bir ihtimal olduğunu söylemektedir. Bu isim değişikliği için daha açık ve iyi bir yorumun gerekli olduğu kanaatinde. VI. ve VII. yüzyıllarda Bizans imparatorlarının tahta çıkışlarıyla birlikte yeni bir isim almaları olağan bir durumdur. Bu, neden Leo adıyla hüküm süren Leontios'un adını taşıyan hiçbir madeni para bulunmadığını açıklamaktadır. *Liber Pontificalis*²⁵ ve *Historia Langobardorum* (VIII. yüzyıl)²⁶ gibi önemli çağdaş ve yakın çağdaş Latin kaynakları, Bizans İmparatorlarına sürekli olarak sadece resmi asil isimleriyle atıfta bulunmaktadır ve bu çalışmalarda tanıdığımız imparator “Leo” olarak

²¹ Head, *a.g.m.*, s. 107.

²² Lodovico Laffranchi, *La Numismatica Di Leonzio II- Studio su un periodo della monetazione Italo-Bizantina*, Perugia 1940, s. 47.

²³ Head, *a.g.m.*, s. 105-106.

²⁴ J. P. C. Kent, “The Mystery of Leontius II”, *The Numismatic Chronicle and Journal of the Royal Numismatic Society*, Londra 1954, s. 217-218.

²⁵ Aziz Petrus'tan IX. yüzyılın sonlarına kadar papaların biyografilerini kaydeden Bizans, Papalık ve İtalya ile ilgili başlıca kaynaklardan biridir. *The Lives of the Eighth-Century Popes Liber Pontificalis*, Trans. Raymond Davis, Vol. XIII, Liverpool 2007, s. IX.

²⁶ Paulus Diaconus, *History of the Lombards Historia Langobardorum*, Trans. William Dudley Foulke, Philadelphia 2003, s. 259.

adlandırılmaktadır.²⁷ Kent, makalesinde bu isim değişikliğine yol açan sebepleri tartışmamasına rağmen, bunların tahmin edilmeleri zor değildir. İmparatorluk tarihinde kendisinden önce gaspci olarak anılan ve kötü bir ne sahip olan Leontios, 484 yılında İmparator Zeno'ya (474-491) karşı ayaklanarak, tahtta hak iddia eden biriydi. Sonuç olarak Leontios'un II. Iustinianos'a karşı gerçekleştirilen bir isyan neticesinde imparator olmasını ismindeki değişikliğin sebebi olduğunu düşünebiliriz.²⁸

Karl Schenk ve Constance Head'in ardından Stephen Gero'nun Leo'nun kökeni hakkındaki görüşlerini değerlendirmek gerekir. Gero, 1973 yılında yayınladığı alıřmasına²⁹ Leo'nun menşei üzerine yapılan tartışmalara yer vererek başlamıştır. Bizans tarih yazıcılığının Leo'yu İsaerialı olarak tanımlamasının nedeni Theophanes'in *Khronographia*'sındaki ifadedir.³⁰ Theophanes'in bu giriş pasajı ayrıntılarıyla analiz edildiğinde burada Küçük Asya'nın güneydoğusunda bir bölge olan İsauria'dan söz edildiği kolayca anlaşılabilir. Gero, metne sonradan eklendiğini iddia ettiği "İsaerial" sözcüğü ile bu "İsaerial" geleneğinin ortaya çıkışını ve yayılmasını incelemiştir. Bu inceleme, erken *ikonaklastik* dönem için önemli olan birkaç bağlantıyla alakalı bazı kayda değer sonuçlara ulaşmaktadır. Bahsi geçen giriş mahiyetindeki bu pasaj dışında Theophanes, *Khronographia*'sında Leo'dan İsaerialı olarak bahsetmemektedir.³¹ Stephen Gero da Constance Head gibi çalışmasında Schenk'in görüşlerini özetlemektedir. Ancak Schenk'in genel olarak sorgulanmamış analizinden farklı ilerlemektedir. Schenk; Leo'nun Suriye'den geldiği ve İsauria'dan bahseden her iki anlatının da redaksiyon sırasında eklendiği sonucuna varırken Gero bu sonuçların altında yatan nedenlerin gerçekten kabul edilemez olduğu grşindedir. Ona göre Schenk'in çalışması vardığı sonuç kısmen yanlış olsa da şu ana kadar Suriyeli-İsaerialı problemini çözmeye çalışan ve bu nedenle daha fazla yorum yapılmasını gerektiren büyük bir öneme sahiptir. Gero, vurguladığı bu önemin ardından Leo'nun Kuzey Suriye'deki Germanikeia'da doğduğu ve Konon olarak adlandırıldığı sonucuna varırken, "İsaerialı" kelimesinin geleneğe daha sonra giren, kasten kullanılan bir sıfat olduğunu da belirtmiştir.

Gero ve Schenk, Theophanes'in Germanikeia'nın İsauria'da değil de Suriye'de olduğunu bildiği, kaynağın daha sonra yapılan kopyasında yer alan farklı bir ifadenin karışıklığa sebep olduğunda hemfikirdirler. Schenk'e göre Anastasius, Theophanes'in orijinal Yunanca metnindeki "aslen İsaerialı" ifadesini "aslen Suriyeli" şeklinde değişirmiştir. Schenk, "Theophanes'in bu coğrafi yanılığının" daha sonraki Bizans tarihi literatüründe "İsaerialı Leo yanılığı"na sebep olduğudur. Gero ile tam da burada görüş ayrılığı yaşamaktadırlar. Gero, Theophanes'in bilindik

²⁷ *Liber Pontificalis*, s. 220; Kent, *a.g.m.*, s. 217-218.

²⁸ Head, *a.g.m.*, s. 106-107.

²⁹ Gero, *a.g.e.*,

³⁰ Gero, *a.g.e.*, s. 1-2.

³¹ *Scriptores Originum Constantinopolitanarum*, s. 226; Gero, *a.g.e.*, s. 2.

bir yer hakkında coğrafi bir hata yapmasını mümkün görmemektedir. Anastasius'un bölüm başlığında İsaüriyalı veya Suriyeli ifadeleri bulunmayan Theophanes'in IX. yüzyıldaki değiştirilmemiş metnini takip ettiğini vurgulamaktadır.³²

İsaüriyalılar, Roma İmparatorluğu vatandaşı olmalarına rağmen ayrı bir etnik grup olarak görülmüşlerdir. Antik kaynaklarda “vahşi ve hain barbarlar” olarak anılmışlardır. Gero'ya göre bu olumsuz imaj, Leo'yu “bir İsaüriyalı” yapmak için önemli bir nedendir. Böylece Leo'ya “Çingene Leo” ya da “Vandal Leo” ile eşdeğer bir sıfat verilmiştir. Bunu ispat etmek için kanıt bulunmamakla birlikte İsaüriyalı lakabının, popüler *ikona sever* propagandanın söylemiyle Leo adına alelade küçük düşürücü bir sıfat olarak onun ismine eklenmiş olması mümkündür.³³

“İsaüriyalı” unsuru, yavaş yavaş Bizans tarih yazıcılığına girmiştir ve bu genellikle Emevî halifesi II. Yezid'in (h. 720-24) *ikonakırıcılık* hareketinin öyküsü ile bağlantılı olarak yapılmıştır. Bu hareketin kaynağı ve temel sebeplerinin neler olduğu Bizans tarihinde önemli bir yer edinmiştir. *İkonakırıcılık*'in Bizans'ın kendi içerisinde ortaya çıkan bağımsız bir hareket olduğunu savunanların³⁴ yanı sıra özellikle Arapların tasvirlere karşı tutumlarından ve onların başarılı askeri faaliyetlerden kaynaklandığını savunanlar vardır.³⁵ II. Yezid'in yayınladığı tasvirlerin yasaklandığı emirnamenin (723/24) ardından 726 yılında Leo'nun tasvirlere karşı açıkça yer alması, dönemin kaynaklarında *ikonaklazma* ile İslâm etkisi arasında irtibatı kurdurmuştur. İkonaklazma hareketi ile Yezidi eylem arasında ilk bağlantıya Kudüslü İoannes tarafından 787 II. Nikeia (İznik) Konsilinde yapılan konuşmada rastlıyoruz.³⁶ Bu Konsil'de Leo'nun tasvir düşmanı olmasının sebepleri üzerinde

³² Gero, *a.g.e.*, s. 7-8.

³³ Mehmet Kurt, *a.g.m.*, s. 804; Anthony Kaldellis, *Bizans Roma Diyarında Etnisite ve İmparatorluk*, (Çev. Deniz Türker), İstanbul 2020, s.24; Gero, *a.g.e.*, s.10.

³⁴ Peter Brown, *ikonakırıcılık*'in ortaya çıkışını din adamları ve ikonaların gücünün artmasına ve bunun aksine imparatorun ruhanî ve siyasi otoritesinin gittikçe azalmasına bağlamaktadır. Bk. Peter Brown, “A Dark Age Crisis: Aspects of the Iconoclastic Controversy”, *Society and the Holy in Late Antiquity*, London 1982, s. 251-301; L.W. Barnard da yakın bir görüştedir. İmparator III. Leo'nun aslında tam bir gelenekçi olduğunu ve Bizans'ta kilise ve imparatorun vazifelerini doğru yere oturtmak istediği için *ikonakırıcılık* hareketini başlattığını ifade etmektedir. Bk. L.W. Barnard, “The Emperor Cult and the Origins of the Iconoclastic Controversy”, *Byzantion*, Vol. XLIII, Brussels 1973, s. 13-29.

³⁵ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 149; G. R. D. King, “İslam, Iconoclasm, and Declaration of Doctrine”, *BSOAS*, 48/2, 1985, s. 267; J. Herrin, *The Formation of Christendom*, Princeton 1989, s. 343.

³⁶ G. D. Mansi, (ed.), *Sacrorum Conciliorum: nova et amplissima collectio*, Vol. XIII, Florence-Venice 1759-1798/ reprint H. Welter, Paris-Leipzig 1901-1927, s. 197.

durulmuştur. Fakat İsaurlu olması gündeme gelmemiştir.³⁷ Ayrıca Theophanes ve Nikephoros da III. Leo'nun, II. Yezid'in tasvirlerine karşı tutumundan etkilendiğini anlatılırken İsaurlu olmasından bahsetmemişlerdir.³⁸

843'ten önce yazılmış olan *Pseudo-Theophilus*,³⁹ Leo'nun Yezid hikâyesiyle bağlantı kurarak, onu İsauria'daki Yahudi provokatörlerine hükmeden genç biri olarak kaydeden ilk kaynaktır. Bununla beraber 843'ten sonra yazan ve *Pseudo-Theophilus*'u kullanan Georgios Hamartolos ise Leo'ya "İsaurlu" sıfatını veren Theophanes'teki bir pasaj dışında, bu kaynaklardan ilkidir: "Μετὰ δὲ Θεοδοσίου ἐβασιλευσε Λέων ὁ Ἰσαυρός" "Theodosios'tan sonra İsaurlu Leo imparator oldu."⁴⁰ Burada belirtilmelidir ki Georgios'un kroniği, Theophanes'in çalışmasından daha sonraki bir derleme olmasına rağmen onun eserine rakip olarak ortaya çıkmış ve daha fazla talep görmüştür. Bu nedenle Georgios Hamartolos ve onu esas alarak yazan daha sonraki Bizans tarihçileri nedeniyle Leo'nun Suriye ve Germanikeia ile bağlantısı hızla unutulmuştur. Theophanes'in pasajına geri dönüldüğünde, Anastasius'un IX. yüzyıl Latince tercümesi dikkate alınmalıdır. Çünkü önemli ölçüde farklı bir tercüme verir: "Mundi anno Vlccviii. Leo imperator Romanorum provehitur hoc itaque anno Leo imperare coepit ex Germanicensibus dirivatus, genere Syrius/*Germanikeialılar arasında doğmuş, soyu Suriye'ye dayanan Leo, 24 yaşında Romalıların komutanı olarak seçildi, böylece o yıl komuta etmeye başladı.*"⁴¹ Böylece Anastasius versiyonunun hem İsauria'dan söz etmediğini hem de Suriye yerine İsauria türünde önemli bir kelimeye de yer vermediği görülmektedir. Bu zamana kadar Georgios Hamartolos'un kroniği *ikonaklastik* dönemin olayları için tarihi bir kaynak olarak son derece popüler hale geldi ve Leo neredeyse bir *İsaurlu* olarak tanımlandı. Muhtemelen Anastasius, Theophanes'in kroniğini tercüme ettiği metninde İsauria'dan bahsederek Georgios'un eseriyle paralel gitmek istemiştir. Çünkü 874'teki yazısında Anastasius, henüz Yunanca metinde bu eklemelere sahip değildi.⁴²

Pseudo-Theophilus'taki anlatıya göre; Leo ile Yahudilerin Suriye'de karşılaşması mümkün gözükmemektedir. Bununla birlikte Bizans sınırındaki İsauria eyaleti tek seçenek olmamakla beraber alternatif olması mümkündür. Georgios, *Pseudo-Theophilus*'taki hikâyeye dayanarak, Leo'nun İsauria'da Yahudiler ile karşılaştığında o

³⁷ *Scriptores Originum Constantinopolitanarum*, s. 240; Alexander A. Vasiliev, "The Iconoclastic Edict of the Caliph Yazid II, A. D. 721", *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 9-10 (1956), s. 23-30.

³⁸ Gero, *a.g.e.*, s. 3.

³⁹ S. Joannis Damasceni, *Epistola ad Theophilum Imperatorem, Vita*, 1864, s. 95.

⁴⁰ Georgios Monachus, *Chronicon*, Ed. Carolus de Boor, Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, C. II, Leipzig 1904, s. 735.

⁴¹ Theophanis, *Chronographia*, ed. Carolus de Boor, Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, C. II, Leipzig 1885, s. 251.

⁴² Gero, *a.g.e.*, s. 3-5.

şehrin bir yerlisi olduğu iddiasındaydı. Georgius'un neredeyse kabul görülen bu varsayımı, daha sonra Theophanes'in el yazması geleneğinin güvenilirliğini zedeledi. İki açıklamadan biri Leo'yu "İsaurialı", diğeri ise Germanikeia'yı "İsauria" olarak nitelendiriyor. Sonuç olarak Leo'nun başlattığı *ikonakırıcılık* hareketinin dönemin kaynaklarını güvenilirlik açısından zedelediğini görmekteyiz. Bu durum, XIX. yüzyılda kökenine dair başlatılan tartışmalara kadar Leo'nun ve kurduğu hanedanın İsaurialı olarak anılmasına neden olmuştur.

Yukarıda bahsettiğimiz görüşlerle beraber Leo'nun kökeni hakkında yapılan tartışmalarda VIII. yüzyıla ait bir kaynağın göz ardı edildiği fark edilmektedir. Bu kaynak *Constantinople in the Early Eighth Century: The Parastaseis Syntomoi Chronikai* adı ile Averil Cameron ve Judith Herrin editörlüğünde yayınlanmıştır.⁴³ III. Leo'dan Parastaseis'te İsaurialı Leo veya Konon adı altında dört kez bahsedilmektedir. Eserin birinci ve yetmiş ikinci bölümlerinde Leo'ya vaftiz adı Konon ile atıfta bulunulur: "İmparatorluk dışından gelen birçok imparator gibi, özellikle bu dönemde, Konon da kariyerinde ilerlemek için krallara yakışır bir isim benimsedi. Ancak orijinal isim aynı kaldı". "Lector Marcellus yanlış bir şekilde kilisenin İsaurialı Konon'un ikinci yılında çöktüğünü belirtir". Bu iki örnek gerçek bir erken tanıklık olarak değerlendirilmeyi hak etmektedir. Parastaseis, eserinin beşinci bölümünde III. Leo'yu sadece Konon, üçüncü bölümünde ise "Büyük ve Dindar Leo" olarak adlandırmıştır. Buradan Leo'nun İsaurialı olduğu ihtimali çıkarılabilir. Ancak Parastaseis'in ilk *ikonaklastik* İmparator III. Leo'ya karşı tutumu belirsizdir. Bu da Parastaseis'in bazı bölümlerinin farklı zamanlarda ve farklı kaynak materyallerden yazılmış olduğuna dair iyi bir temsil olabilir.⁴⁴

Süryanice ve Arapça yazılan tarihi kaynaklarda durum oldukça farklıdır. VIII. yüzyılda yazılan ve yanlış bir şekilde Dionysius-Tell Mahre'ye atfedilen⁴⁵ *Süryani*

⁴³ Parastaseis, *Constantinople in the Early Eighth Century: The Parastaseis Syntomoi Chronikai*, Trans. Averil Cameron-Judith Herrin, Leiden 1984, s. 19.

⁴⁴ Parastaseis, *a.g.e.*, s.19-21.

⁴⁵ Tel Mahreli Dionysios (ö. 845) tarafından yazıldığı düşünülen bu kronik, aslında Âmid yakınlarında Mezopotamya'nın kuzeyindeki Zuqnin Manastırı'nda ismi bilinmeyen bir keşiş tarafından yazılmıştır. VIII. yüzyılda yazılan eser, IX. yüzyıla ait bir elyazmasında muhafaza edilerek günümüze ulaşmıştır. Bu elyazmasının ilk sayfaları okunamadığı için eserin yazarının kesin tespiti mümkün olmamıştır. XVIII. yüzyılın başlarında Ioseph Smonius, *Assemanus'un Bibliotheca Orientalis* adlı meşhur külliyatında bu kroniği 818-845 yılları arasında Antakya Miafizit Süryani Kilisesinde patriklik yapmış olan Tel Mahreli Dionysius'un kayıp çalışması olarak gösterdi. Ancak 1896'da Farnçois Nau ile Theodor Nöldeke bu kroniğin Dyonysius'a ait olmadığını kanıtladılar. Bu nedenle bu eser bazen *Pseudo-Dionysios of Tel-Mahre Kroniği* bazen de *Zuqnin Kroniği* olarak adlandırılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. W. Witakowski, *The Syriac Chronicle of Pseudo-Dionysius of Tel-Mahre*, Uppsala 1987, s. 85; Zafer Duygu, "Zuqnin Kroniği veya Pseudo-Dionysios Tel Mahre Kroniği", *Süryani, Arap ve Kürt Klasikleri Uluslararası Klasikler Çalıştayı Bildirileri* (15-17 Mayıs 2017) Mardin, s. 8-9.

Ortodoks Kroniği, Leo'nun Suriye k3kenli olduğunu belirtmektedir: “Bu Leo cesur bir adamdı, g3çlü ve kavgacı biriydi. Ayrıca urk olarak bu b3lgelerden Suriyeli idi.” şeklinde. Anonim bir M3sl3man kroniği olan *Kitabu'l-Uyun* daha da açıktır: “Ve Leo daha 3nceki konumu ve mevcut koşullarında, Maraş'ta bir Hristiyan sakiniydi ve ardından bug3n orada 3nl3 bir kiliseye onun ismi verilmiştir.”⁴⁶ X. y3zyılda yaşayan M3sl3man tarihi Mes'udi ise ř3yle s3ylemektedir: “Onlar daha sonra tahta, kraliyet ailesinden olmayan, Maraş'ın bir yerlisini oturttular ve h3k3mdarlığı on dokuz yıl s3rd3.”⁴⁷ Bu ifadelerin herhangi birinin, 3zellikle Theophanes'teki Bizans kaynaklarına bağlı olduğu g3r3nmemektedir. Aksine, S3ryani ve Arap tarihçileri, Suriyeli Leo'nun Maraş k3kenli olan yerel geleneğini korumaktadırlar. Bizanslılar da gerçeği bilmelerine rağmen bu gelenek ikinci bir versiyon olan “İsaurialı” tarafından kısa s3rede yerinden edilmiştir. Sonuç olarak Gero'nun farklı bir yol takip etse de Schenk ile aynı g3r3şte olduğu anlaşılmaktadır. 3ne s3rd3đ3 kanıtlar ile Leo'nun Suriye k3kenli olduğu sonucuna ulaşmıştır.⁴⁸

Leo'nun k3kenine dair yapılan tartışmalara Alexander A. Vasiliev⁴⁹ de katılmıştır. Leo'nun oldukça iyi Arapça ve Yunanca konuştuğu için Arap sınırında yer alan Suriye yakınındaki Germanikeia'da doğmuş olma ihtimalinin daha y3ksek olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca Theophanes'in bir Suriye şehri olan Germanikeia'yı İsauria vilayetindeki Germanikopolis ile karıştırmasının m3mk3n g3r3nmediğini belirterek Leo'nun Suriye menşeli olduğunu belirtmiştir.⁵⁰ Romilly Jenkins, *Byzantium: The Imperial Centuries* adlı eserinde⁵¹ III. Leo'nun soyu ile alakalı tartışmalara yer vererek kendi iddiasını ortaya koymuştur. Leo'nun K33k Asya'nın g3neyindeki Pisidia ve Kilikya'nın eski vilayetleri arasında yer alan dağlık bir b3lge olan İsauria'dan geldiğinden dolayısıyla oğlu ve torunun “İsaurialı” imparatorlar olarak adlandırıldıklarından bahseder. Ardından bunun kesinlikle yanlış bir isimlendirme olduğunu eklemiştir. Jenkins, Leo'nun Torosların 3tesinde, daha doğuda Kommagene'deki Germanikeia'da doğduğunu s3yler. Arap kaynaklarında Leo'nun Yunanca ve Arapça iki dili bilen biri olduğuna dair açık ifadelere sahip olduğumuzu, bunun Yukarı Suriye'nin bir yerlisi için doğal bir durum iken İsauria birisi için çok da m3mk3n olmadığını kaydetmiştir. Ayrıca Arap politikalarına ve kişiliklerine olan yakın aşinalığı, sonraki hem siyasi hem de dini planlarında

⁴⁶ Anonim, *Kitabu'l-Uyun Fragmenta Historicorum Arabicorum, Kit3bu'l-Oyun wa'l-bad3ik fi akhb3ri'l-bak3ik*, ed. M. J. De Goje ve P. de Jong C. I, Leiden 1869, s. 25.

⁴⁷ Ebu'l-Hasan Ali b. H3seyin el-Mes3di, *Mur3ci'z-Zehab, Les Prairies d'or*, Ed. Barbier de Meynard ve Pavette Courteille, Vol. II, Paris 1863, s. 336.

⁴⁸ Gero, *a.g.e.*, s. 9-12.

⁴⁹ Alexander A. Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, (ev. Tevabil Alkaç), İstanbul 2015, s. 273.

⁵⁰ Vasiliev, *a.g.e.* s. 297.

⁵¹ Romilly Jenkins, *Byzantium: The Imperial Centuries (610-1071)*, New York 1966, s. 58-62.

kendisini gösterdiği için son derece önemlidir.⁵² Buradan Jenkins'in de Leo'yu Suriyeli olarak kabul ettiği sonucunu çıkarmaktayız. Leo'nun Suriye kökenli olduğu görüşünü savunan bir diğer tarihçi Georg Ostrogorsky'dir. *Bizans Devleti Tarihi* adlı çalışmasında Leo'nun menşei hakkında isim yapmamış bir aileden geldiğini ve Kuzey Suriye'ye dâhil Germanikeialı (Maraş) olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Theophanes'in kroniğindeki "aslen İsaerialı" kelimesinin sonradan ilave edildiğini hatta birçok araştırmacının onun İsauria menşeli olduğuna taraftar olmalarına rağmen kendisi, Leo'nun Suriye menşeli olarak kabul görülmesi gerektiği kanaatindedir.⁵³ J. A. Kulakovsky ise Bizans tarihini genel hatlarıyla ele aldığı eserinde Leo'nun vaftiz esnasında İsaerialılar için kullanılan, iyileştirici gücü ile tanınan Aziz Konon'a ithafen onun adını aldığı, dolayısıyla Leo'nun İsaerialı olduğunu kaydetmiştir.⁵⁴

Averil Cameron ve Judith Herrin'in yaptığı çeviride Leo'nun kökeni hakkında ortaya atılan iddialar da değerlendirilmiştir. Onlar da III. Leo'nun hem adını hem de kökenini sürmekte olan bir problem olarak görmüşlerdir. Parastaseis'in eserinde onu hem "Konon" hem de "İsaerialı" olarak bahsettiğini ve Parastaseis'teki "İsaerialı" teriminin eksik olan bir isimlendirmeyi tamamlayıcı olarak kullanılması için bir neden olmadığını söylemektedirler. Parastaseis'in ifadesini güvenilir bir kayıt olarak kabul ederek; Leo'nun Suriye'ye göç etmiş ya da çalışmak için oraya giden İsaerialı bir ailenin oğlu olabileceği kanaatindedirler. Ardından Gero'nun Leo için "İsaerialı" sıfatının kasıtlı olarak kullanıldığına dair iddiasını ve "İsaerialı Leo"nun Leontius'a verilen bir ad olduğu yönündeki C. Head'in alternatif teorisinin de Parastaseis'teki bu pasaj, Parastaseis'in eserinin muhtemel tarihi ve III. Leo'nun hükümdarlığıyla bağlantısı göz önüne alındığında mümkün olmadığını açıkça belirtmişlerdir. Bununla beraber Parastaseis'in eserinin göz ardı edildiğini, Leo'nun aslen İsaerialı olduğunu bu nedenle Gero ve Head'in iddialarının kabul edilmeyeceğini ifade etmişlerdir.⁵⁵

Sonuç olarak, III. Leo'nun kökeninin belirlemek onun, imparator oluş sürecini ve imparatorluğu esnasında meydana getirdiği eylemlerini anlamak açısından oldukça önemlidir. III. Leo'ya XIX. yüzyıla kadar İsaerialı, imparator olması ile başlayan devreye de İsauria Hanedanı dönemi denilmekteydi. Ancak bu yüzyılın sonunda III. Leo'nun aslen İsaerialı olmadığı, Suriyeli olduğu fikri ağır basmaya başlamıştır. Leo'nun kökenini belirlemek onun daha sonraki eylemlerinde muhtemel etkilerini anlamak açısından oldukça önemlidir. Karl Schenk, Stephen Gero gibi tarihçiler çalışmalarında Leo'nun kökeni meselesine tartışarak onun Suriyeli olduğu kanaatine varmışlardır. Constance Head ise Leo'nun Suriye menşeli olduğunu farklı bir yol izleyerek, Leo'nun değil de İmparator Leontios'un İsaerialı

⁵² Jenkins, *a.g.e.*, s. 61.

⁵³ Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 144.

⁵⁴ J. A. Kulakovsky, *İstoriya*, Kiev 1915, s. 319.

⁵⁵ Parastaseis, *a.g.e.*, s. 168-169.

olduğu iddiasında bulunarak ispatlamaya çalışmıştır. Georg Ostrogorsky ve A. A. Vasiliev ise Leo'nun İsaerialı değil Suriyeli olma ihtimalinin daha yüksek olduğu kanaatine varmıştır. J.A. Kulakovsky, Judith Herrin ve Averil Cameron ise Leo'nun İsaerialı olduğu görüşünde ısrar etmişlerdir.

VIII. yüzyıl Bizans tarihi kaynaklarından çok azı günümüze ulaştığı için dönemin önemli kişileri hakkında bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Bu sebeple dönemin çok önemli siyasi kişileri hakkındaki bilgilerimizde birçok boşluk bulunmaktadır. İmparator III. Leo'nun 726 yılında yayınladığı bir fermanla başlayan *ikonakırcılık* hareketi bu dönemin kaynaklarının gvenirliiliğinin zedelenmesine neden olmuştur. İmparator III. Leo, Konstantinopolis'i 717 yılında Arapların elinden kurtardığında "Dindr Leo" bu hareketin ardından "serazen kafalı Leo" olarak anılmıştır. Dönemin ana kaynaklarına baktığımızda Theophanes'in giriş mahiyeti taşıyan bir pasajı dışında Leo'nun İsaerialı olduğuna dair bir kayıt yoktur. Arap ve Süryani kaynaklarında da Leo'dan Suriyeli olarak bahsedildiği görülmektedir. Leo'nun daha sonraki Bizans kaynaklarında İsaerialı olarak tanıtılması ve XIX. yüzyılın sonuna kadar bu şekilde devam etmesinin nedeni kanaatimizce *ikonakırcılık* hareketini onun başlatmış olmasıdır. Genellikle ikona taraftarı olan kronik yazarları, Leo'ya barbar ve haydutlar ile eř anlam taşıyan İsaerialı lakabını vererek, onu kk düşürmeye çalışmışlardır. Elimizdeki verileri ve iddiaları değerlendirdiğimizde İmparator III. Leo'nun Suriyeli olduğu seçeneğinin daha ağır bastığını ifade etmeliyiz.

Kaynaklar

- Anonim, *Kitabu'l-Uyun Fragmenta Historicorum Arabicorum, Kitbo'l-Oyun wa'l-hadik fi akhbri'l-hakik*, Ed. M. J. De Goje ve P. de Jong, C. I, Leiden 1869.
- Bahar, Hasan, "İsauria Bölgesi'nin Antik ağdaki Yerleşim Merkezleri", *Prof. Dr. Afif Erzen'e Armağan*, İstanbul 1996, s. 51-91.
- Barnard, L.W., "The Emperor Cult and the Origins of the Iconoclastic Controversy", *Byzantion*, Vol. XLIII, Brussels 1973, s. 13-29.
- Brown, Peter, "A Dark Age Crisis: Aspects of the Iconoclastic Controversy", *Society and the Holy in Late Antiquity*, London, 1982, s. 251-301.
- Browning, Robert, Anthony Cutler, "Mesembria", *ODB*, I-II-III, s. 1347.
- Damasceni, Saint Joannis, *Epistola ad Theophilum Imperatorem*, Vita, 1864.
- Diaconus, Paulus, *History of the Lombards Historia Langobardorum*, Trans. William Dudley Foulke, Philadelphia 2003.
- Diodorus, Sicilius, *Bibliotheka Historike, The Library of History*, Vol. IX, Translated by R. M. Geer, The Loeb Classical Library, Harvard-Cambridge 1947.

- Duygu, Zafer, "Zuqnin Kroniği veya Pseudo-Dionysios Tel Mahre Kroniği", *Süryani, Arap ve Kürt Klasikleri Uluslararası Klasikler Çalıştayı Bildirileri*, (15-16 Mayıs 2017) Mardin, s. 3-26.
- Eker, Fevziye, "Kahramanmaraş'ın Tarihi Coğrafyasına Bir Bakış", *Kabramanmaraş Sütcü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.10, S. 2, s. 25-38.
- Elton, Hugh, "The Nature of The Sixth-Century İsaaurians", *Ethnicity and Culture in Late Antiquity*, Edited by Stephen Mitchell and Geoffrey Greatrex, Duckworth 2000, s. 293-308.
- Mesûdî, Ebu'l-Hasan Ali b. Hüseyin, *Murûcu'z-Zeheb Maçoudi*, *Les Prairies d'or*, Ed. Barbier de Meynard ve Pavette Courteille, Paris 1863.
- Gero, Stephen, *Byzantine Iconoclasm During the Reign of Leo III*, Louvain 1973.
- Güneş, Cüneyt, *Bizans Anadolu'sunda Askerî ve İdarî Bir Sistem: Thema Sistemi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2021.
- _____, "Orta Bizans Dönemi'nde Germanikopolis (Ermenek) ve Çevresi", *Ermenek Tarihi ve Kültürü Üzerine İncelemeler 1*, Ed. Erol Yüksel, Palet Yayınları, Konya 2022, s. 133-142.
- Harris, Jonathan, *The Lost World of Byzantium*, London 2015.
- Head, Constance, "Who Was The Real "Leo The İsaurian"?", *Byzantion*, Vol. 41, 1971, s. 105-108.
- Herrin, J., *The Formation of Christendom*, Princeton 1989.
- Jenkins, Romilly, *Byzantium: The Imperial Centuries (610-1071)*, New York 1966.
- Kaldellis, Anthony, *Bizans Roma Diyarında Etnisite ve İmparatorluk*, Çev. Deniz Türker, İstanbul 2020.
- Kent, J. P. C., "The Mystery of Leontius II", *The Numismatic Chronicle and Journal of the Royal Numismatic Society*, Londra 1954, s. 217-218.
- King, G. R. D., "İslam, Iconoclasm, and Declaration of Doctrine", *BSOAS*, 48/2, 1985, s. 267-277.
- Kulakovsky, J. A., *İstoriya*, Kiev 1915.
- Kurt, Mehmet, "Milattan Sonra 4. Yüzyılda İsauria Eyaleti'nin Siyasal ve İdarî Yapısı", *Belleten*, C. LXXXII, S. 295, (2018), s. 803-829.
- Laffranchi, Lodovico, *La Numismatica Di Leonzio II Studio su un periodo della monetazione Italo Bizantina*, Perugia 1940.
- Mansi, G. D. (ed.), *Sacrorum Conciliorum: nova et amplissima collectio*, Vol. XIII, Florence-Venice 1759-1798/ reprint H. Welter, Paris-Leipzig 1901-1927.
- Monachus, Georgius, *Chronicon*, ed. Carolus de Boor, Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Leipzig 1904.
- Nikephoros, Konstantinopolis Patriği, *Short History*, (Trans. Cyril Mango), Washington 1990.
- Ostrogorsky, Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, (Çev. Fikret İşıltan), Ankara 1986.
- Parastaseis, *Constantinople in The Early Eighth Century: The Parastaseis Syntomoi Chronikai*, (Trans. Averil Cameron-Judith Herrin), Leiden 1984.
- Pseudo-Dionysius, Tel-Mahreli, *The Syriac Chronicle of Pseudo-Dionysius of Tel-Mahre*, Ed. W. Witakowski, Uppsala 1987.

- Ramsay, William M., *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, (Çev. Mihri Pektaş), İstanbul 1960.
- Schenk, Karl, *Kaiser Leon III*, Halle 1880.
- Schenk, Karl, "Kaiser Leons III Walten im Inneren", *Byzantinische Zeitschrift*, Vol. V, 1896, s. 257-301.
- Scriptores Originum Constantinopolitanarum*, Ed. Theodor Priger, C. II, Leipzig 1907.
- Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika XII, XIII, XIV)*, (Çev. Adnan Pekman), İstanbul 2000.
- Stephani, Junioris, *Vita*, Patrologia Graeca, Ed. J. P. Migne, 1863.
- The Lives of the Eighth Century Popes Liber Pontificalis*, (Trans. Raymond Davis), Vol. XIII, Liverpool 2007.
- Treadgold, Warren, *A History of the Byzantine State and Society*, California, 1997.
- Theophanes, *Chronographia*, Ed. Ioannis Classeni, Bonnae 1839.
- Theophanes, *The Chronicle of Theophanes Confessor: Byzantine and Near Eastern History*, Trans. C. Mango-R. Scott, Oxford 1997.
- Theophanes, *Chronographia*, Ed. Carolus de Boor, Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae, Leipzig 1885.
- Vasiliev, Alexander A., *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, (Çev. Tevabil Alkaç), İstanbul 2015.
- Vasiliev, Alexander A., "The Iconoclastic Edict of the Caliph Yazid II, A. D. 721", *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 9-10 (1956), s. 23-47.

Extended Summary

As a result of Emperor Iustinian II (ca. 685-695 and 705-711) shifting the inhabitants of the region from east to west during the Islamic conquests, Leo settled with his family in the Balkans and joined the army during this period. Rising rapidly in the army with his successes, Leo was appointed as strategos and head of the Anatolikon theta. Leo was now responsible for protecting the Byzantine border against the Arab armies. In 717, Leo III succeeded to the throne, inheriting an empire that had changed seven emperors in the last twenty-two years. A few months after his accession, the Umayyad army laid a siege on the capital. However, he managed to lift the siege and saved the empire from invasion. After many defeats against Muslims, the emperor became a hero in the eyes of the people.

The iconoclasm movement, which started with an edict issued by Emperor Leo III in 726, damaged the reliability of the sources of this period. When Emperor Leo III liberated Constantinople from the Arabs in 717, "Leo the Pious" became known as "Leo the serene-headed". When we look at the main sources of this period, there is no record of Leo being from

Isauria, except for an introductory passage by Theophanes. Arab and Syriac sources also refer to Leo as Syrian. In our opinion, Leo was introduced as an Isaurian in later Byzantine sources and continued in this way until the end of the XIXth century because he initiated the iconoclasm movement. Historians, usually in favour of the icons tried to humiliate Leo by giving him the nickname Isaurian, which is synonymous with barbarians and bandits. While evaluating the available data and arguments, we must state that the option that Emperor Leo III was Syrian is more dominant.